

VISSEN VOOR VERBINDING

2

WADDENZEE, LAUWERSMEER & BEKEN VERBONDEN

VISMIGRATIE
IN BEELD

ROUTEKAART

De zeeforel is de vis die centraal staat in het project Vissen voor Verbinding. Hij staat namelijk symbool voor gezonde beken en vrije migratie van de zee naar de beek en weer terug. Het is niet voor niets dat juist de forel hier symbool van is geworden. De zeeforel stelt namelijk hoge eisen aan zijn leefomgeving. Als zelfs de zeeforel tevreden is, dan weet je zeker dat dit ook geldt voor andere vissoorten.

VISMIGRATIE IN BEELD

De onderwaterwereld is voor de meeste mensen onbekend. Toch speelt deze wereld een grote rol in de natuur die je dagelijks om je heen ziet. Veel vogels zijn bijvoorbeeld afhankelijk van vis om voldoende voedsel te kunnen vinden. En ook mensen hebben profijt van een goede visstand. Denk aan de sportvisserij en de beroepsvisserij. Voor een gezonde visstand in de Waddenzee en de binnenwateren, zijn verbindingen tussen het zoute en het zoete water erg belangrijk. Veel vissen zwemmen namelijk vanuit de zee naar de rivieren, beken, kanalen en polders om zich daar voort te planten. Deze vissen worden ook wel trekvisen genoemd. In het Lauwersmeergebied zwemmen een aantal van deze trekvisen, zoals

de paling, driedoornige stekelbaars, rivierprik, spiering en bot. Het project Vissen voor Verbinding zet zich in voor het vergroten van deze natuurlijke rijkdom, en een betere visstand in de Waddenzee en de binnenwateren. Herintroductie van de zeeforel is daarbij een speerpunt.

Dit routeboekje neemt je mee op de reis van de zeeforel. Van Wad naar Stad, om vervolgens te eindigen bij de prachtige Drentse beken. Kijk goed om je heen en ontdek al het moois wat je onderweg tegenkomt. De prachtige natuur, de beste visplekken en bijzondere ondernemers. Ga op pad en laat je verrassen, want ook boven water is deze route zeker de moeite waard.

PRAKTISCHE INFO

QR-CODES & PLATTEGROND

In dit boekje vind je QR-codes. Deze zijn geplaatst als aanvulling op de route. Je scant ze door de camera van je smartphone te openen en deze erop te richten. In je beeldscherm opent een link naar een webpagina. Klik hierop en je vindt nog veel meer informatie over het project Vissen voor Verbinding, de prachtige natuur en bijzondere ondernemers op de route. Zo kun je voor je vertrek bijvoorbeeld gemakkelijk opzoeken wat de openingstijden zijn. Ben je af en toe een beetje verdwaald? Achter in dit boekje vind je een plattegrond met de route.

DE VISPAS

Onderweg kom je langs de mooiste wateren, waar prachtige visplekken te vinden zijn. Ga naar www.fishinginholland.nl of scan de QR-code voor meer informatie.

ONTDEK ONDERWEG

1. WADDENTRIBUNE

Frisse zeewind opsnuiven? Waai uit op de Waddentribune en geniet van oneindige vergezichten.

📍 IN DE LAUWERSMEERDIJK
BIJ DE HOEK VAN DE BANT

2. LAUWERSOOG

Maak een wandeling door de haven en langs de sluizen. Heb je ondertussen honger gekregen? Stop dan bij een van de visrestaurantjes om de smaak van het Wad te proeven.

📍 HAVEN LAUWERSOOG

3. 'T AILAND

Bij 't Ailand blijft het niet alleen bij proeven. Ga op expeditie en leer alles over vissen, oesters en meer. Zo vanaf het wad op je bord.

📍 HAVEN 49A, LAUWERSOOG

4. WADLOPEN

Start vanaf Lauwersoog met een boottocht naar zandplaat Brakzand. Vanaf hier kan je tijdens eb over het wad naar Schiermonnikoog lopen.

📍 VISSERSHAVEN, LAUWERSOOG

WADDENZEE

ONTDEK NATUUR VAN WERELDKLASSE

De Waddenzee, UNESCO Werelderfgoed sinds 2009. Van het Noord-Hollandse Den Helder tot het Deense Esbjerg. Een grensoverschrijdend gebied, boordevol ongerepte natuur. Het bijzondere landschap van slikken, kwelders, duinen, geulen en zandplaten creëert een uniek gebied, dat je nergens anders vindt. Er valt hier zoveel te ontdekken, te ervaren én te onderzoeken.

De zeeforel brengt, zoals zijn naam al doet vermoeden, het grootste deel van zijn leven door op zee. Als ze volwassen zijn trekken ze jaarlijks naar de bovenlopen van de beken waar ze zelf geboren zijn. De forellen gebruiken de Cleveringsluizen en Robbengatsluizen als 'voor deur' naar het Lauwersmeer. Maar hoe vindt hij nou de weg? Daarvoor gebruikt de zeeforel zijn neus. Elke beek heeft zijn eigen geur. De geur van de beek waar hij is opgegroeid en de wateren waar hij doorheen migreerde kan hij na jaren op zee nog steeds terugvinden.

LAUWERSMEER

NATIONAAL PARK LAUWERSMEER

Een van de mooiste manieren om het Lauwersmeer te beleven is vanaf het water. Dit bijzondere gebied werd op 23 mei 1969 afgesloten van de Waddenzee. Zo werd een waar vogelparadijs op vroegere zeebodem geboren. Een combinatie van vergezichten op de horizon, schitterende flora en fauna en veel ruimte voor recreatie. Vanaf en rond het water ervaar je dit maar al te goed; dan zit je er middenin. Spot de zeearend die hoog door de lucht glijdt en zie konikpaarden grazen langs de oevers.

Meer weten over
Nationaal Park
Lauwersmeer?

ONTDEK ONDERWEG

5. ACTIVITEITENCENTRUM LAUWERSNEST

Het ideale startpunt van je avontuur in Nationaal Park Lauwersmeer is Activiteitencentrum Lauwersnest. Of je nou gaat wandelen, spelen in de natuurspeeltuin, fietsen of vissen; hier vind je alle informatie over het gebied.

📍 DE RUG 1, LAUWERSOOG

6. DARK SKY PARK

Ook 's nachts is er van alles te beleven op en rond het Lauwersmeer. In dit Dark Sky Park ervaar je pas écht wat donker is. Stap de duisternis van de natuur binnen. Ver weg van kunstmatige lichtbronnen is het hier 's nachts zo donker, dat je de sterrenhemel optimaal kan bewonderen.

📍 ACTIVITEITENCENTRUM
LAUWERSNEST

7. VOGELN

Bijzondere natuur trekt bijzondere gasten. Dan bedoelen we vooral de enorme variatie aan

ONTDEK ONDERWEG

watervogels, wadvogels en roofvogels. Het is een komen en gaan van trekvogels. Bekijk ze bijvoorbeeld vanuit een van de vogelkijkhutten of observatietorens.

📍 VOGELKIJKHUT
JAAP DEENSGAT

8. DOKKUM

De trekvisser in en rond het Lauwersmeer zwemmen natuurlijk ook richting de Friese kanalen en polders. Volg hun route en ontdek het historische Dokkum. Vaar naar het Lauwersmeer via de Zuider Ee of het Dokkumer Grootdiep om te ervaren hoe een trekvis vanuit de Friese boezem naar het Lauwersmeer zwemt.

9. BOOTVERHUUR ZOUTKAMP

Geniet vanaf het water van het Lauwersmeergebied. Huur een bootje en laat je betoveren door de schoonheid van het Nationaal Park.

BOOTVERHUURLAUWERSMEER.NL

EEN OPEN DEUR VOOR DE TREKVIS

Sta even stil bij de Cleveringsluizen. Dit is de toegangspoort voor de trekvis om vanuit het zoute water van de Waddenzee naar het zoete water van het Lauwersmeer te zwemmen. Door het openen van de sluisdeuren bij eb, stroomt het zoete water de Waddenzee in. Dit zoete water trekt de vissen aan. Die kunnen vervolgens onder de schuiven door naar binnen zwemmen. Binnen het project Vissen voor Verbinding worden mogelijkheden onderzocht om die toegang voor vissen te verbeteren.

Via het Lauwersmeer zwemmen de trekvissen door naar het achterland. Paling en driedoornige stekelbaars slaan af naar de Friese en Groningse polders. De zeeforel gaat via de Zoutkamperril, door de sluizen bij Zoutkamp, naar het Reitdiep. Andere vissoorten volgen dezelfde route. Zo zwemmen ook windes jaarlijks vanaf het Lauwersmeer naar de Drentse beken om zich daar voort te planten.

REITDIEP

KRONKELENDE WATEREN

De toegangspoort vanuit het Wad naar Groningen stad. Het Reitdiep heeft een eeuwenoude geschiedenis. Vanuit Zoutkamp werden vis, schelpdieren en garnalen vervoerd naar het achterland. Het Reitdiep was hiervoor een belangrijke verbinding met de stad. Langs dit kronkelende water geniet je van prachtige dorpen, kerken en uitzicht over het eeuwenoude wierdenland. Sommige bestemmingen zijn zeker een omweg waard.

ONTDEK ONDERWEG

10. VISSERIJMUSEUM ZOUTKAMP

Voordat de Lauwerszee werd afgesloten, was Zoutkamp een van de belangrijkste vissershavens van Groningen. Aan de oude binnenhaven van de historische vissersplaats vind je sinds 1994 het Visserijmuseum Zoutkamp.

📍 REITDIEPSKADE 11, ZOUTKAMP

11. WIERDENDORP EZINGE

Een iconisch en eeuwenoud dorp dat bekend werd dankzij opgravingen van resten uit de periode van 600 voor Chr. tot de vijfde eeuw na Christus. Een wierde is een kunstmatige woonheuvel. Mensen bouwden hier vroeger hun huizen, om zich te beschermen tegen het water. In het Museum Wierdenland ontdek je alles over de geschiedenis en de cultuur van de typisch Groningse wierden.

📍 VAN SWINDERENWEG 10,
EZINGE

12. ADUARDERZIJL

De eerste sluizen in Aduardersijl werden al vroeg gebouwd: rond 1400. De sluis, toen nog gemaakt van hout, zorgde ervoor dat het overtollige water uit het gebied rondom de stad Groningen terechtkwam in het Reitdiep.

📍 ZULSTERWEG 17, FEERWERD

13. GARNWERD

Als je door Garnwerd loopt, lijkt het net alsof de tijd heeft stilgestaan. Bijvoorbeeld als je door het smalste voor auto's toegankelijke straatje van Nederland wandelt. Je kunt er heerlijk op het gras liggen en in het Reitdiep duiken als het te warm wordt. Bezoek ook zeker het historische restaurant Bij Hammingh, dat naast de 19e-eeuwse korenmolen De Meeuw ligt.

📍 HUNZEWEWEG 32, GARNWERD

Zwemmend door het meanderende Reitdiep trekken de zeeforellen en windes stroomopwaarts. Langs gemaal De Waterwolf, waar de ernaast gelegen sluis meestal openstaat. Bij Aduardersijl slaat de zeeforel rechtsaf en gaat hij zijn neus achterna. Via het Aduarderdiep stroomt het water uit de Drentse beken richting de Waddenzee.

Breng bijvoorbeeld een bezoekje aan gemaal De Waterwolf. In 1920 gebouwd om het land te beschermen tegen overtollig water. Het gemaal was het eerste elektrisch aangedreven gemaal van Nederland en is een van de grootste in zijn soort. Na de opening was het zelfs een tijdlang het grootste gemaal van Europa.

GRONINGEN STAD

'VIS IT' GRONINGEN

Daar zijn we dan in Groningen stad. Vroeger stond de stad via het Reitdiep in open verbinding met de zee. Eb en vloed waren toen nog in de stad merkbaar. Hoewel je er boven water niets van merkt, krioelt het in de diepen van de stad van de vissen. Het water is hier namelijk net even wat warmer en er zijn veel schuilmogelijkheden voor de vissen tussen de aangemeerde schepen.

Ontdek wat
er allemaal te
beleven is!

ONTDEK ONDERWEG

14. GRONINGER MUSEUM

De creatieve energie spat van de muren. Het Groninger Museum staat al sinds 1994 in het Verbindingskanaal tegenover het hoofdstation, maar is nog steeds onderwerp van discussie over moderne architectuur. Laat dat vast voldoende aanleiding zijn voor een bezoek. De veelzijdige collectie en vernieuwende, af en toe behoorlijk prikkelende, tentoonstellingen maken de ervaring compleet.

 MUSEUMEILAND 1

15. MARTINITOREN

Tijdens een bezoek aan de binnenstad van Groningen is de Martinitoren niet te missen. Al eeuwenlang kijkt D'Olle Grieze uit over de stad met de Grote Markt aan zijn voeten. De toren beklimmen kan tot achter de klokken, waar je vrij zicht hebt over de hele stad.

 MARTINIKERKHOF

16. HOGE DER A EN LAGE DER A

De oude pakhuizen langs het diep verklappen de bedrijvigheid van vroeger. Schepen voeren hier af en aan en je hoorde de hele dag ratelende wielen en getrappel van paardenhoeven. Al struinend langs de kades kom je langs maar liefst 28 rijksmonumenten en 11 gemeentelijke monumenten. Alsof je een schilderij binnen bent gestapt.

De zeeforel zwemt ten westen van de stad verder stroomopwaarts. De kruisende kanalen kunnen bij trekvissen voor verwarring zorgen. Welke kant moesten ze ook alweer op? Gelukkig kunnen ze dankzij geur meestal juiste route vinden. Voor jonge zeeforellen is dat wat lastiger. Zij zwemmen juist richting de zee en gebruiken de stroming om hun route te bepalen. In de wirwar van kanalen raken ze soms letterlijk de weg kwijt.

DRENTSE BEKEN

TREKVIS IN DE DRENTSE BEKEN

Na de bruisende stad wordt het tijd voor de kalmte van de kabbelende beek. Vlak bij het Drentse dorp Lieveren kronkelt het Lieversche Diep. Deze ondiepe, stromende beek vormt een belangrijk gebied voor trekvissen. Hier groeien de kleintjes op. Het water is namelijk zuurstofrijk en koel. De vissen vinden er goede beschutting. Maar dat is niet het enige. Op deze plek is iets bijzonders gemaakt om het de vissen extra naar de zin te maken, namelijk een vistrap. Niet alleen heel mooi om te zien, maar ook erg nuttig. Dankzij de vistrap kunnen migrerende vissen makkelijker stroomop- en stroomafwaarts zwemmen.

ONTDEK ONDERWEG

17. DE ONLANDEN

Hier kun je genieten van uitgestrekte natuur in vele vormen. Er zijn meren als het Leekstermeer, maar ook is het gebied op vele plaatsen drassig en moerassig. Dit komt omdat het is ontwikkeld als waterbergingsgebied. Houd je ogen open, misschien spot je wel een otter.

Meer weten
over de
Onlanden?

18. STUW EN VISTRAP HET STERREBOS

Deze stuw en de naastgelegen vispassage vormen het begin van de meanderende beken. Onder deze stuw is de beek gekanaliseerd, erboven slingert de beek zich door het beekdal. Bij de stuw is meer informatie over de vispassage te vinden. Vanaf hier kan je een wandelroute door het Mensingebos volgen.

19. PREEKSTOELEN LANGS HET GROOTE DIEP EN OOSTERVOORTSCHE DIEP

Bekijk fietsend of wandelend het beekdal waar het Groote Diep en Oostervoortsche Diep doorheen stromen. Vanaf de uitzichtpunten is goed te zien hoe deze beken door het landschap kronkelen.

Tussen Alteveer en Lieveen is de meanderende beek te zien, met de grindbedden waar het water overheen stroomt. In maart zijn hier paaiende windes te zien.

Zeeforellen hebben stromend, zuurstofrijk water met grindbedden nodig om zich te kunnen voortplanten. De eieren worden in de winter gelegd onder een laagje grind. Hier ontwikkelen de eieren tot broedjes die in het vroege voorjaar tussen de stenen uitkruipen en zich verdelen over het water. De broedjes zijn maar 2 centimeter groot en een makkelijke prooi voor andere vissen en vogels. Als ze alle gevaren overleven groeien ze snel. Na één jaar zijn ze al rond de 15 centimeter en klaar om in het voorjaar naar zee te trekken. Deze zeeforelletjes die naar de zee zwemmen worden smolts genoemd.

EINDPUNT
*NATUURPLAATS
NOORDSCHE VELD,
INFORMATIEPAVILJOEN
STAATSBOSBEHEER*

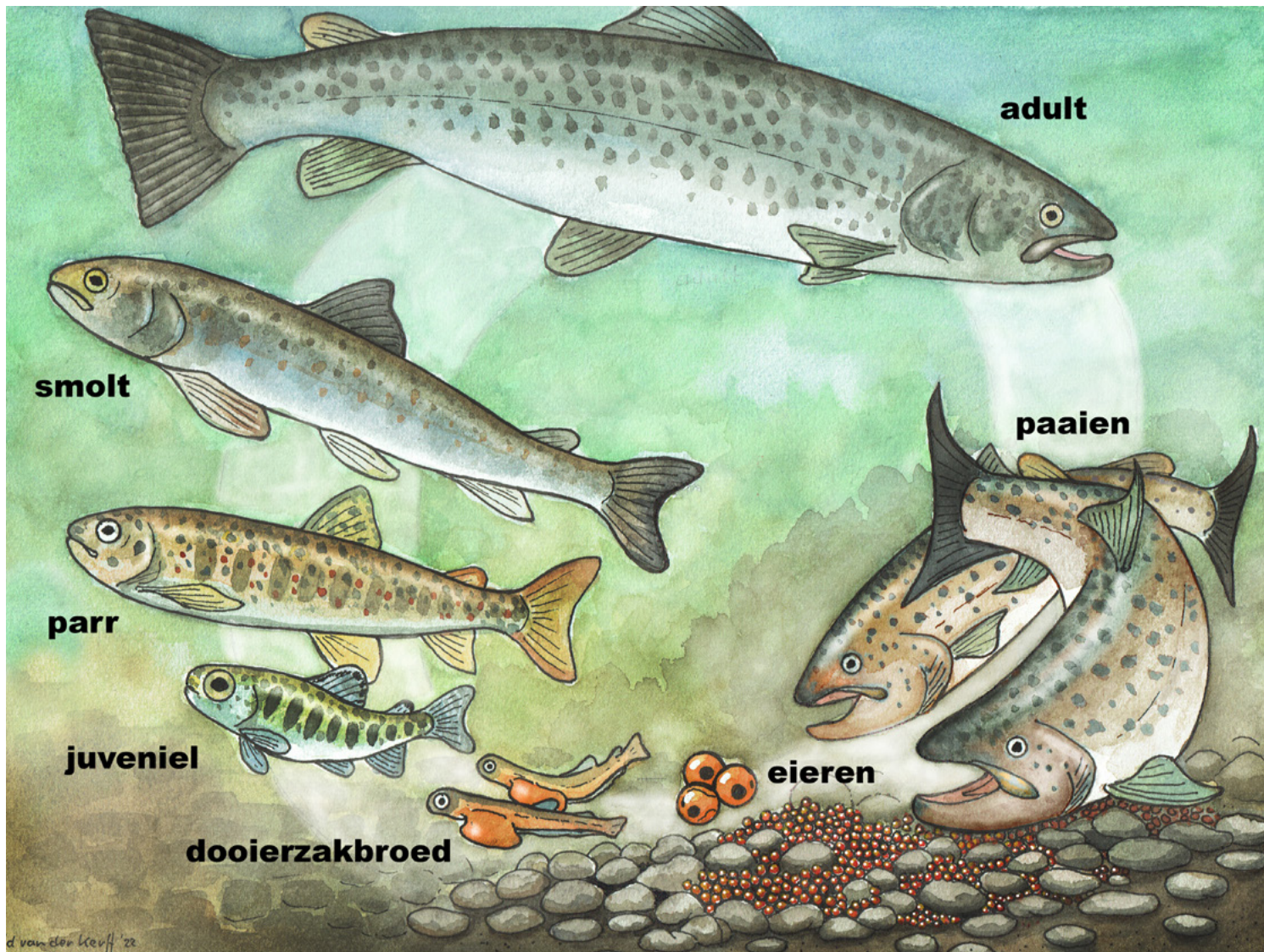
KWETSBARE NATUUR

Het Lauwersmeergebied en het achterland bevatten kwetsbare natuurgebieden. Zo is het Lauwersmeer een Natura-2000 gebied en zijn de Wadden UNESCO Werelderfgoed. De beekdalen in Noord-Drenthe vormen erg belangrijke broedgebieden voor weidevogels. Of je nu wandelt, fietst of vist, je bent één met het landschap en de natuur. Daarom is het van belang de natuur zo min mogelijk te verstoren en met respect te behandelen.

VIS VERANTWOORD

Als je gaat vissen, zorg er dan voor dat je dit duurzaam doet. Doe bijvoorbeeld mee aan de Vang-5 campagne en help mee om de natuur een stukje schoner achter te laten dan hoe je hem aantreft. Dit doe je door iedere keer als je gaat vissen afval op te ruimen: minstens 5 stuks of 5 minuten

LEGENDA

- A. Waddenzee
- B. Lauwersmeer
- C. Reitdiep
- D. Stad
- E. Drentse beken

- 1. Waddentribune
- 2. Lauwersoog
- 3. 't Ailand
- 4. Wadlopen
- 5. Activiteitscentrum Lauwersnest
- 6. Dark Sky Park
- 7. Vogelen
- 8. Dokkum
- 9. Bootverhuur Zoutkamp
- 10. Visserijmuseum Zoutkamp
- 11. Wierdendorp Ezinge
- 12. Aduarderzijl
- 13. Garnwerd
- 14. Groninger Museum
- 15. Martinitoren
- 16. Hoge der A en Lage der A
- 17. De Onlanden
- 18. Stuw en vistrap Het Sterrebos
- 19. Preekstoelen langs het Groote diep en Oostervoortsche diep

In het project Vissen voor Verbinding werkt een coalitie van overheden, kennisinstituten, natuur- en hengelsportorganisaties samen aan een betere verbinding waardoor trekvisen kunnen migreren tussen de Waddenzee, het Lauwersmeer en de stromende beken in de kop van Drenthe. De terugkeer van de iconische trekvis, de zeeforel, staat hierbij centraal. Meer weten? Ga dan naar www.vissenvoorverbinding.nl

STARTPUNT

Cleveringsluizen, Lauwersoog

EINDPUNT

Natuurplaats Noordsche veld,
Informatiepaviljoen
Staatsbosbeheer

LENGTE AUTORIT

Gelijk aan de afstand die
de zeeforel moet zwemmen
vanaf de Waddenzee tot
in de beken: **±65 km**

COLOFON

Ontwerp Studio Anne-Marijn
DTP Ontwerpstra
Druk Zalsman Groningen
Samenstelling Marketing Groningen,
Vissen voor Verbinding
Tekst Marketing Groningen
Fotografie Marketing Groningen,
Marleen Annema, Marcel van
Kammen, Stella Dekker, Johan
Bosma, Alfred Oosterman

Verantwoording Alle gegevens zijn
met grote zorgvuldigheid verzameld
en verwerkt. Marketing Groningen
kan niet aansprakelijk gesteld worden
voor eventuele onjuistheden.

Vissen voor Verbinding is mede
tot stand gekomen door de
bijdrage van het Waddenfonds.

